

H AB HUKUKU'NUN ULUSAL HUKUKA ÖNCELİĞİ

(THE PRECEDENCE OF EU LAW OVER NATIONAL LAW)

Prof. Dr. A. Füsün ARSAVA * **

ÖZ

AB Hukuku'nun ulusal hukuka önceliği AB Hukuku'nun karakterinin bir gerekliliği olarak gerek AB Divanı içtihatlarında gerekse Lizbon Sözleşmesi'ne ek 17 No'lu Bildiride teyit edilmekle beraber konunun anayasal kimliğe ilişkin olarak ultra-vires yetki denetimi bağlamında Federal Alman Anayasa Mahkemesi kararları ile yeniden gündeme geldiği görülmektedir. Ultra-vires denetimde ulusal bakış açısı kaçınılmaz olarak Birlik Hukuku'nun parçalanmasına yol açma potansiyeline sahiptir. AB bakış açısıyla böyle bir parçalanma göz ardı mümkün olmayan bir durumdur. AB tasarrufunun ultra-vires olduğu sonucuna varan anayasa mahkemesi kararlarının ilgili üye devlet aleyhine ihlâl davası açılmasına yol açma olasılığı yüksektir. Birlik Hukukunun parçalanma riskini önlemek ancak Birlik tasarruflarının ulusal ölçüler esas alınarak değil, AB anlaşmaları dayanağında münhasıran AB Divanı tarafından denetlenmesi gerekmektedir. AB anlaşmasında bir değişiklik yapılmadığı sürece tüm AB üyesi devletlerin AB Hukuku'nun ortak hukuk olarak entegre (bütünleştirici) edici karakterine saygı gösterme yükümlülüğü bulunmaktadır. Makalede ulusal temel haklar ve ulusal kimlik bağlamında AB Hukuku ve ulusal kimlik arasında doğan çatışmalarla bağlantılı AB Divanı ve İtalyan ve Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına da ışık tutulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Anayasal kimlik, ulusal kimlik, anayasanın temel prensipleri, ultra-vires doktrini, AB Adalet Divanı'nın Taricco I ve Taricco II kararları.*

^H Eserin Dergimize geliş tarihi: 18.01.2023. İlk hakem raporu tarihi: 11.03.2023. İkinci hakem raporu tarihi: 09.06.2023. Onaylanma Tarihi: 09.06.2023.

* Profesör Doktor, Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı.

** Yazarın ORCID belirleyicisi: 0000-0003-2275-7664.

Esere Atf Şekli: A. Füsün ArsaVA, "AB Hukuku'nun Ulusal Hukuka Önceliği", YÜHFD, C.XX 2023/2, s.189-207.

ABSTRACT

The priority of EU Law over national law, as a requirement of the character of EU Law, is confirmed both in the case-law of the EU Court and in the Declaration No. 17 annexed to the Lisbon Convention, with the decisions of the Federal German Constitutional Court in the context of ultra-vires jurisdiction control regarding the constitutional identity of the issue. appears to have come to the fore again. The national perspective on ultra-vires control has the potential to inevitably lead to the disintegration of the Law of the Union. From the EU perspective, such a fragmentation is intolerable. Constitutional court decisions that conclude that EU action is ultra-vires are likely to lead to infringement lawsuits against the relevant member state. To prevent the risk of fragmentation of the Union Law, but the Union's acts should be audited exclusively by the EU Court, not on the basis of national measures, but on the basis of EU agreements. All EU member states have an obligation to respect the integrative character of EU Law as common law, unless a change is made to the EU treaty. The article also sheds light on the decisions of the EU Court and the Italian and Federal German Constitutional Courts related to the conflicts arising between EU Law and national identity in the context of national fundamental rights and national identity.

Keywords: *Constitutional identity, national identity, fundamental principles of constitution, ultra vires doctrine, Taricco I and Taricco II Judgments of ECJ.*

GİRİŞ

AB Hukuku'nun ulusal hukuka önceliği ve bu önceliğin hangi koşullarla söz konusu olduğu hakkında günümüzde hiçbir tereddüt bulunmamaktadır. Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin yeni ve dikkat çeken “*ultra-vires*” ile ilgili Avrupa Merkez Bankası'nın “Public Sector Asset Purchase Programme” başlıklı AB Hukuku'nun önceliğine yeni bir boyut kazandıran kararı AB Hukuku'nun önceliği konusunun yeniden tartışılmasına yol açmıştır. Öncelik konusunun tartışılmasında en önemli neden gerek AB anlaşmasında, gerekse AB'nin Çalışma Usulü Hakkındaki Anlaşma'da AB Hukuku'nun önceliği ile ilgili açık bir düzenlemenin yer almamasıdır.

I. ANAYASA ANLAŞMASI ve LİZBON ANLAŞMASI

AB Anayasası'na İlişkin Anlaşma'nın I. Bölüm 6.maddesi açık şekilde anayasanın ve Birlik organları tarafından onlara verilen yetkilerin kullanılması bağlamında ihdas edilen hukukun üye devlet hukuklarına nazaran önceliği öngörülmüştür. Anayasa anlaşmasının Fransa'da ve Hollanda'da yapılan referandumlarda akamete uğraması bu kuralın primer (*birincil*) hukukta açık bir şekilde yer almasını engellemiştir. Bu durum Lizbon Anlaşması'nda telâfi edilmemiştir. Bununla beraber Lizbon Anlaşması bu konuda tam olarak susmak yerine AB Hukuku'nun önceliğini karmaşık bir yol üzerinden kabul etmiştir.

Hükümetlerarası konferansta kabul edilen Lizbon Anlaşması'na ek 17 nolu bildiriye anlaşmaların ve anlaşmalar dayanağında ihdas edilen hukukun AB Adalet Divanı'nın içtihadına uygun olarak, içtihadta belirlenen koşullarla üye devletlerin ulusal hukukuna nazaran önceliğe sahip olduğu kabul edilmiştir. 17 Nolu Bildiri'ye atıf yöntemiyle dayanak oluşturan Konsey hukuk müşavirliğinin 11197/07 sayılı ve 02.06.2017 tarihli (JuR 260) görüşünde Birlik Hukuku'nun önceliği düzenlemesinin açık şekilde primer hukukta düzenlenmemiş olmasının AB Adalet Divanı'nın AB Hukuku'nun önceliği ile ilgili içtihadının oluşmasına yol açtığına, AB Hukuku'nun önceliğinin dayanağının bu nedenle yine eskisi gibi Divan içtihadında aranmasının uygun olduğuna dikkat çekilmiştir. Anayasa Anlaşması'nın 1-6 maddelerinde yer alan hükümlere Lizbon Anlaşması'nda yer verilmemesi nedeniyle bu bağlamda hukuki bir boşluk söz konusu olsa da, hükümetlerarası konferansta Konsey hukuk müşavirliğinin görüşü ışığında hazırlanan bildiriye işaret edildiği gibi Birlik Hukuku'nun ulusal hukuklara nazaran önceliği günümüzde bir dogma teşkil etmektedir.

II. AB ADALET DİVANI'NIN AB HUKUKU'NUN ÖNCELİĞİNE İLİŞKİN İÇTİHADİ

Bu bağlamda Konsey hukuk müşavirliğinin görüşünde atıfta bulunduğu Adalet Divanı'nın Costa/ENEL davasıyla sınırlı kalmayan,¹ “Internationale Handelsgesellschaft” ve “Simmenthal” kararları ile de teyit edilen istikrarlı bir içtihadı bulunduğunun gözden kaçırılmaması gerekmektedir.² Divan “Internationale Handelsgesellschaft” kararında anlaşma ile oluşturulan, bu nedenle muhtar bir hukuk kaynağından doğan Topluluk Hukuku'nun kendi özellikleri ışığında, niteliği ve istinat ettiği hukuki dayanak sorgulanmadığı

¹ EuGH, Rs.6/64 (Costa/ENEL), ECLI:EU:C:1964, Slg.1964, 01253.

² EuGH, Rs.C-11/70 (Internationale Handelsgesellschaft), ECLI:EU:1970:114, Slg.1970, 1125, Rn.3; EuGH, Rs.C-106/77 (Simmenthal), ECLI:EC:C:1978, 629, Rn.17 vd.

nispette üye devletlerin ulusal hukuklarına nazaran önceliğe sahip olduğunu kabul etmiştir. Simmenthal kararında Divan Birlik Hukuku'nun önceliği ile üye devlet organlarına spesifik (*özel*) yükümlülükler getirildiğine dikkat çekmiştir. Karara göre kurucu anlaşmalar ve Birlik organlarının doğrudan etki doğuran tasarrufları üye devlet hukukları ile ilişkilerinde sadece Birlik Hukuku'na aykırı ulusal hukuk kurallarını uygulamama yükümlülüğü değil, Birlik Hukuku'na ters düşen düzenlemeler yapmama yükümlülüğü de getirmektedir. Üye devlet yasama tasarruflarının Birlik yasama yetkisinin kullanıldığı alanlarda uygulanması, Birlik Hukuku ile bağdaşmayan ulusal düzenlemelere iç hukukta etkinlik tanınması üye devletlerin anlaşmaya göre koşulsuz ve geri alınamaz şekilde üstlendikleri yükümlülüklerin ihlâline ve Birliğin dayanağının tehlikeye girmesine yol açar. Ulusal yargıçlar bu nedenle Birlik Hukuku'nu tam olarak uygulamakla ve bireylere AB Hukuku tarafından verilen hakları korumakla mükelleftir. Bu gereklilikler AB Hukuku'na ters düşen ulusal hukukun, eski yahut yeni tarihli olmasına bakılmaksızın ortadan kaldırılmasını yahut anayasal prosedürün işletilmesi beklenmeksizin ulusal yargıçların re'sen kendi inisiyatifleri ile ulusal hukuku uygulama dışı bırakmaları ile sağlanacaktır.³ Kararda vurgulanan Birlik Hukuku'nun her koşulda, ulusal hukukta öngörülen prosedür işletilmeksizin öncelikle uygulanmasını öngören vurgu özellikle önem taşımaktadır. AB Adalet Divanı'nın sürekli içtihadı ile geliştirilen ve çeşitli kararlarda teyit edilen AB Hukuku özelliklerine Lizbon Anlaşması'na Ek Bildiri'de yer verilmemiştir. Birlik Hukuku'nun ulusal hukuka nazaran önceliğini güçlendirme bakımından böyle bir düzenleme şüphesiz önemli bir katkı sağlayabilirdi.

III. ÜYE DEVLETLERİN BAKIŞ AÇISI İTİBARI İLE BİRLİK HUKUKU'NUN ÖNCELİĞİ

A. AB Hukuku'nun Önceliğinin Kabulü

AB Hukuku'nun önceliğinin kabulü bağlamında kurucu devletler ve sonradan AB'ne katılan devletler arasında ayırım yapılmaktadır. Altı kurucu devlet anlaşmalarda Birlik Hukuku'nun önceliğinin açık olarak düzenlenmemesi nedeni ile AB Adalet Divanı'nın ilgili içtihadı üzerinden Birlik Hukuku'nun önceliği ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum AB'ne

³ Birlik Hukuku'na aykırı ulusal hukukun uygulanmaması yükümlülüğü sadece yargıçları değil, AB hukukunu uygulayan tüm ulusal mercileri bağlamaktadır EuGH, Rs. C-106/77, Slg.1978, Rn.17 vd.

sonradan katılan devletler bakımından söz konusu olmamıştır.⁴ AB'ne sonradan katılan devletler bakımından AB Hukuku'nun önceliği bilinen bir konudur. Kurucu devletler olarak özellikle Almanya ve İtalya AB Hukuku'nun sınırsız önceliği nedeniyle problem yaşayan devletlerdir. Almanya ve İtalya güçlü ve etkili anayasa mahkemelerine sahip devletler olarak içtihat oluşumu çerçevesinde tüm yetkileri AB Adalet Divanı'na bırakmak istememiştir.⁵

B. Ulusal Anayasaların Rollerini

AB Hukuku'nun önceliğinin istinat ettiği doktrin ve içtihat bağlamında üye devletlerde AB Adalet Divanı'nın Costa/ENEL, Internationale Handelsgesellschaft, Simmenthal davalarında takip ettiği yaklaşımın benimsenmediği görülmektedir. Bu tartışmalarda üye devletlerde daha çok AB Hukuku'nun özellikleri yerine ulusal kaynaklara istinat edilmekte ve ulusal hukuk düzeninin temeli olan anayasalar esas alınmaktadır. AB Hukuku'nun üye devletlerin egemenliğini sınırlamasını ulusal mahkemeler AB'ne katılımı ve katılım koşullarında esas alınan anayasalarına istinat ettirmektedir.⁶

Ulusal yargıçların anayasalarına istinaden Birlik Hukuku'nun anayasa hukukuyla uyum içinde olup olmadığı konusunda doğrudan veya asgari bir denetim yapmasını mümkün kılan bu yaklaşım iki bakımdan problemlidir. AB Hukuku'nun önceliğinin ulusal hukuka istinaden değerlendirilmesi AB Hukuku'nun önceliğinin anayasa değişikliği yapma yetkisine sahip olan üye devlet yasama organlarının inisiyatifine bırakılması anlamını taşır. Bu da üye devletlere AB Hukuku'nun iç hukukta geçerliliği koşullarında yeni yahut ilave düzenlemeler yapma olanağı verir. Diğer taraftan Birlik Hukuku'nun kendi özelliklerinden kaynaklanan muhtar bir hukuk olarak değil de, ulusal anayasalar tarafından belirlenen sınırlarla bağlayıcı olduğunu kabul edilmesi ulusal yargıçların Birlik Hukuku'nun dogmatik önceliğini daraltma tercihi yapmasına yol açabilir.

⁴ Mannefeld, Lisa Karen: Verfassungsrechtliche Vorgaben für die europäische Integration, Rechtsprechung des deutschen und des italienischen Verfassungsgerichts, 2017, s.4 vd.

⁵ Grabenwarter, Christoph: bknz.: von Bogdandy/Bast (Hrsg.), Europäisches Verfassungsrecht. Theoretische und dogmatische Grundlagen, 2.Aufl., 2009, s.128 vd.

⁶ König, Doris: Die Übertragung von Hoheitsrechten im Rahmen des europäischen Integrationsprozesses. Anwendungsbereich und Schranken des Art.23 des Grundgesetzes, 2000

C. AB Hukuku'nun Önceliğinin Kapsamı

Zaman içinde doktrinden de destek alarak ulusal yargıçlar doğrudan veya dolaylı olarak AB Hukuku'nun önceliğini eleştirmeye başlamıştır. AB Hukuku'nun önceliğine ilişkin bu tereddütlerin dört grupta toplanması mümkündür. Bunlar, a) ulusal anayasaların spesifik, kendine özgü hukuki tabiatı, b) anayasada garanti edilen kimi temel hakların mutlak önceliği, c) primer hukukta garanti edilen ulusal kimliğe saygı, d) Birlik Hukuku'nun *ultra-vires* doktrini üzerinden denetimi olanağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. Anayasaların Spesifik Tabiatı

Anayasaların spesifik tabiatına istinaden kimi mahkemeler ve bir kısım doktrin üye devletlerde Birlik Hukuku'nun ulusal hukukta geçerliliğinin kural olarak anayasaya bağlı olduğunu, Birlik Hukuku'nun her koşulda anayasaya karşı öncelik iddia edemeyeceği görüşünü temsil etmektedir. İlk bakışta bu mantığın doğru gibi gözüktüğü düşünülmektedir. Ancak Birlik Hukuku'nun ulusal hukuka nazaran önceliğinin ulusal hukukta yer alan çekincelere tâbi olmaması gerekmektedir. Birlik Hukuku'nun (birincil ve ikincil hukuk) ulusal hukuka nazaran önceliğinin tüm sonuçlarıyla geçerli olması onun ortak hukuk olmasının gereğidir. Ancak Birlik Hukuku'nun ulusal kanunlara ve kanunların altındaki hukuki tasarruflara, kimi durumlarda anayasaya yahut anayasanın belli hükümlerine nazaran önceliği yahut onları uygulama dışı bırakması zor tasavvur edilmektedir.⁷

a. Problemin Pratik Öneminin Bulunmaması

Sorun gerçekten pratik olmaktan çok teorik tabiata sahiptir. Birlik Hukuku ve ulusal anayasalar arasında açık bir uyumsuzluk halinde anayasanın AB Hukuku'na uygun yorumu üzerinden sorunun çözümü mümkündür.⁸ Diğer taraftan Birlik Hukuku ve ulusal anayasalar arasında bir çatışmanın olması istisnai bir durum olarak görülmektedir. Anayasalar devletlerin kurumsal yapılarını düzenler ve bireylerin temel haklarını temin eder. Bu nedenle de ulusal anayasalarla AB Hukuku arasında prensip olarak çözümlenemez sorunlar çıkmamaktadır. Anlaşmalarda AB'ne ulusal kimliğe saygı yükümlülüğü getirilmiş olmakla beraber, AB genelde üye devletlerin

⁷ Costa/ENEL ve Internationale Handelsgesellschaft kararlarında AB Adalet Divanı Birlik Hukuku'nun ulusal hukuk olarak nitelendirilen her tür ulusal hukuk kuralına nazaran önceliğini vurgulamıştır (bknz: EuGH: Rs. C-11/70, Slg. 1970, 1125, Rn.3)

⁸ Hager, Günter: Rechtsmethoden in Europa, 2009, s.263 vd.; Höpfner, Clemens: Die systemkonforme Auslegung. Zur Auflösung einfachgesetzlicher, verfassungsrechtlicher und europarechtliche Widersprüche im Recht, 2008, s.218 vd.

kurumsal yapılarıyla prensip olarak ilgilenmez. Temel haklar konusunda ise konuya daha sonra yer verileceği üzere kimi problemler söz konusu olabilmektedir. Anayasaların istisnai olarak AB Hukuku'na aykırı yasak ve sınırlamalar öngörmesi halinde bu aykırılıklar AB Hukuku'na uygun yorum veya anayasa değişiklikleri ile giderilmektedir.⁹ Bu koşullar altında anayasalar ulusal hukuk düzeninin bir parçası olarak Birlik Hukuku'na karşı özel bir konum iddia etmemekte, ona supranasyonal (*uluslarüstü*) ve muhtar bir hukuk olarak saygı göstermektedir.

b. Birlik Hukuku'nun Önceliğinin Anayasalar Muvacehesinde Sınırları

Federal Alman Anayasa Mahkemesi Lizbon kararında Birlik Hukuku'nun önceliğine ilişkin görüşünü ortaya koymuş ve ek 17 Nolu Bildiri'ye ilişkin yorum yapmıştır.¹⁰ Federal Alman Anayasa Mahkemesi anlaşmaya ek bildiriye rağmen söz konusu Lizbon kararında Alman Anayasası bakımından sorun teşkil eden AB Hukuku'nun koşulsuz geçerlilik önceliğini kabul etmemiş, hukuki yaklaşımını önceki içtihatları ışığında teyit etmiştir. Federal Alman Anayasa Mahkemesi Lizbon kararında bunun dışında GG 31.madde ile bir karşılaştırma yaparak supranasyonal Birlik Hukuku'nun ulusal hukuk üzerinde Federal hukukun eyalet hukuku üzerinde GG muvacehesinde sahip olduğu gibi iptal edici bir etkiye sahip olmadığını, supranasyonal hukukun ulusal hukukun geçerliliğini etkilemediğini, onu sadece uygulama dışı bırakabileceğini vurgulamıştır.¹¹

Almanya dahil tüm üye devletler tarafından hükümetler arası konferansta kabul edilen Lizbon anlaşmasına ek 17 Nolu Bildiri'ye AB Adalet Divanı'nın ilgili içtihadı ışığında hazırlanan Konsey hukuk müşavirliği görüşü esas olmuştur. Bildiri Birlik Hukuku'nun mutlak olarak ulusal hukuka nazaran önceliğini kabul etmektedir. Bu nedenle Birlik Hukuku'nun geçerlilik önceliğinin Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin yorumuna göre anlamlandırılması mümkün değildir. Lizbon Anlaşması'nın ayrılmaz bir parçası olarak ek 17 Nolu Bildiri tüm Birlik alanında mütecanis (*aynı şekilde*) olarak yorumlanmak ve aynı içerikle uygulanmak zorundadır. 17

⁹ Iliopoulos-Strangas, Julia:Das Verhältnis von nationalem Recht und Europarecht im Wandel der Zeit: Der Vorrang des Unionsrechts aus griechischer Perspektive, bknz.: Schwarze (Hrsg.), Das Verhältnis von nationalem Recht und Europarecht im Wandel der Zeit, Bd.1, 2012, s.225, 233 vd.

¹⁰ BVerfGE 123, 267 vd., Rn.33 vd.

¹¹ BVerfGE 123,267 vd., Rn.335

nolu bildiri Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin içtihadına esas olabilecek herhangi bir ipucu bulunmamaktadır.

2. Kimi Temel Hakların Mutlak Önceliği

Kimi anayasa mahkemeleri bazı temel haklar için çok hassas davranmakta ve anayasa tarafından temin edilen bu temel haklar bakımından Birlik Hukuku'nun önceliğini reddetmektedir. AB Adalet Divanı bu eğilimin bilinci ile bu konuya ilişkin ilk cevabını Meloni davasında vermiştir. Karara göre Birlik Hukuku tasarruflarının ulusal önlemlerin alınmasını gerekli kıldığı durumlarda ulusal mercilerin ve mahkemelerin AB Temel Haklar Şartı standardı, Birlik Hukuku'nun önceliği, mütecanisliği ve etkinliği etkilenmediği takdirde temel hakların korunması bağlamında ulusal temel haklar standardını esas almaları mümkündür.¹² Bu şekilde AB Adalet Divanı Birlik Hukuku'nun tam olarak nüfuz etmediği alanlarda ulusal temel haklara mümkün olduğunca geniş bir uygulama alanı açmıştır.

a. Taricco I

AB Adalet Divanı AB Hukuku'nun icrası bağlamında ulusal temel hak standardının esas alınmasını mümkün kılan bu yaklaşımını Taricco davaları ile değiştirdiği görülmektedir (EuGH, Rs. C-105/14 (Taricco I), ECLI:EU:C:2015:555; EuGH, Rs. C-42/17 (Taricco II), ECLI:EU:C:2017:936). Bu iki davada AB Adalet Divanı katma değer vergi suçları cezalarının zaman aşımını düzenleyen İtalyan kanununun AB'nin mali çıkarlarının etkilenmesi nedeni ile Birlik Hukuku muvacehesinde denetlenmesini gerekli görmüştür. Bu suçlara ilişkin zaman aşımı süresini diğer ağır katma değer vergi dolandırıcılıklarına nazaran sadece 1/4 nispette arttıran İtalyan kanunu AB Anlaşması'nın Çalışma Usulü Hakkındaki Anlaşma'nın 325.madde, 1. ve 2.fıkrası dayanağında inceleyen Divan, ulusal hukukun Birliğin mali çıkarlarına yönelik dolandırıcılıkları etkin ve caydırıcı yaptırımlarla önlememesi sonucu doğan AB Hukuku ihlali durumlarında ulusal yargıcın AB Hukuku'nun getirdiği yükümlülüklerin yerine getirilmesini engelleyen ulusal hukuku uygulama dışı bırakmakla mükellef olduğunu hükme bağlamıştır.¹³

¹² EuGH, Rs. C.399/11 (Melloni), ECLI:EU:C:2013:107, Rn.60; Skouris, Vassilios: Aspekte des Grundrechtsschutzes in der Europäischen Union nach Lissabon, bkz.: Leutheusser-Schnarrenberger (Hrsg.), vom Recht auf Menschenwürde. 60 Jahre Menschenrechtskonvention, 2013, s.83,90 vd.)

¹³ EuGH, Rs. C-105/14 (Taricco I), ECLI:EU:C:2015:555, Rn.58

AB Adalet Divanı'nın geleneksel bakış açısı ile verdiği Taricco I kararı İtalyan Anayasa Mahkemesi nezdinde İtalyan anayasa hukukunun temel prensipleri ve devredilemez temel hakları muvacehesinde tereddüt yaratmıştır. Corte costituzionale İtalyan ceza hukukunda zaman aşımı konusunun maddi hukuk alanına dahil olduğunu ve bu nedenle de ceza hukukundaki zaman aşımı sürelerinin suçların ve cezaların kanuniliği meşruiyeti prensibine tabî olduğunu vurguladığı AB Adalet Divanı'na yaptığı önkara başvurusunda üye devletlerin ve AB'nin mali çıkarlarına zarar veren ağır katma değer vergi dolandırıcılıklarında zaman aşımı süresini diğer katma değer vergi dolandırıcılıklarına ilişkin genel zaman aşımı sürelerinden farklı düzenleyen, anayasanın temel prensiplerine ve devredilemez temel hak teminatlarına aykırı düşen ulusal hukukun uygulama dışı bırakılmasının mümkün olup olmadığını Divan tarafından cevaplandırılmasını istemiştir. AB Divanı kendisine aynı konuya ilişkin olarak yapılan bu ikinci önkara başvurusu ile Taricco I davasında temsil ettiği pozisyonu muhafaza edip etmediğini ortaya koymak durumunda kalmıştır.¹⁴

b. Taricco II

AB Adalet Divanı'nın Taricco II davasında verdiği cevap iki bölümden oluşmaktadır. Kararın I. bölümünde Birlik Hukuku, özellikle AB'nin Çalışma Usulü Hakkındaki Anlaşma'nın 325.madde, 1.fıkra ve 2.fıkrası muvacehesinde katma değer vergi suçları bağlamında ulusal yargıçların AB'nin mali çıkarlarını ihlâl eden eylemlere karşı etkin ve caydırıcı önlemlerin alınmasını engelleyen, kısa zaman aşımı süresi öngören maddi hukuka dahil ulusal düzenlemeleri uygulama dışı bırakma yükümlülüğü teyit edilmiştir. Taricco I kararı ile uyumlu bu açıklamaya ancak takip eden cümlede yapılan açıklama yeni bir boyut getirmiştir. Buna göre suç eylemleri ve cezalar bağlamında önkoşul olan kanunilik prensibinin hukuki düzenlemenin belirsizliği veya kuralların geçmişe uygulanmasının öngörülmesi nedeniyle ihlâli riskinin bulunduğu durumlarda ulusal hukuk uygulama dışı kalmayacaktır.¹⁵

c. Taricco I ve Taricco II ilişkisi

İtalyan Anayasa Mahkemesi Taricco I kararından memnun olmamakla beraber, karara uymamak gibi bir olanağının da bulunmaması nedeniyle, AB Adalet Divanı'na yeniden başvurarak Divana kararını yeniden gözden

¹⁴ EuGH, Rs. C-42/17 (Taricco II), ECLI:EU:C:2017:936, Rn.13 vd.

¹⁵ EuGH, Rs. C-42/17 (Taricco II), ECLI:EU:C:2017:936, Rn.62

geçirme şansı vermiştir. Anayasa mahkemesi AB Adalet Divanı'nı gözardı etmek yerine onunla iki mahkeme arasında telafi edilmesi mümkün olmayan görüş farklılıklarının ortaya çıkmaması için diyalog yöntemini tercih etmiştir. AB Adalet Divanı'nın Taricco I ve Taricco II davası kararlarının birbirleriyle bağdaştırılmasının ne şekilde mümkün olduğu, AB Adalet Divanı'nın Taricco II kararı ile İtalyan Anayasa Mahkemesi'nin yaklaşımını ne ölçüde kabul ettiği sorularının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Hangi yasal nedenlerle olursa olsun bir mahkemenin belli bir içtihadından vazgeçme veya onu sınırlama iradesini kararında açık bir şekilde dile getirmesi, bunun anlaşılabilir olması için gerekçelendirilmesini gerektirir.

3. Ulusal Kimlik

AB anlaşmasının 4.madde, 4.fıkrasında garanti edildiği üzere AB Hukuku'nun önceliği ile bağlantılı üçüncü kategori bir sorun da ulusal kimlik bağlamında doğmaktadır. AB Anlaşması'nın 4.madde, 4.fıkrasına göre Birlik, üye devletlerin siyasi ve anayasal yapısına, bölgesel ve yerel muhtar yönetimler dahil olmak üzere ulusal kimliğine saygı göstermekle yükümlüdür.

a. Ulusal Kimlik - Anayasal Kimlik

Ulusal kimlik konusunun ele alınmasından önce ulusal kimliğin anayasal kimlikle olan ilişkisinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.¹⁶ Bu konu üye devletlerin kamu hukuku doktrininde ve her iki kavramı aynı seviyede değerlendiren Federal Alman Anayasa Mahkemesi içtihadında önemli rol oynamaktadır. Federal Alman Anayasa Mahkemesi GG (Alman Anayasası) 79.madde, 3.fıkıradaki belirlenen anayasal kimliğe istinat etmektedir. Bu dayanağa istinaden Federal Anayasa Mahkemesi ikinci senatosu Lizbon Anlaşması'na ilişkin kararında anayasal kimlik sorunu olarak primer ve sekonder (*birincil ve ikincil*) hukuk normlarını GG 79.madde, 3.fıkrası muvacehesinde (GG'in sert çekirdeği) denetleme yetkisini saklı tutmuştur.¹⁷

Anayasal kimliğin ulusal kimlikle birlikte yahut ulusal kimlik yerine kullanılması tereddütlere yol açmaktadır. Her iki kavramın eş anlamlı kullanılması gibi bir irade söz konusu olsa idi, bunun AB Anlaşması'nın 4.madde, 2.fıkrasında dile getirilmesi yahut ulusal kimlik kavramının anayasal kimlik kavramı ile ikâme edilmesi gerekirdi. Ulusal kimlik

¹⁶ von Bogdandy, Armin/Schill, Stephan: Die Achtung der nationalen Identität unter dem reformierten Unionsvertrag. Zur unionsrechtlichen nationalen Verfassungsrechts und zur Überwindung des absoluten Vorrangs, ZaöRV 2010, s.701 vd.

¹⁷ BVerfGE 123,267, 35 vd.

kavramı ilk kez Maastricht Anlaşması'nda kullanılmıştır (anlaşmanın dibacesinde ve diğer taraftan madde B, 2.fıkra). Ulusal kimlik kavramı Lizbon Anlaşması'nda üye devletlerin temel siyasi ve anayasal yapısı ile ilişkilendirilmiştir. Bu tablo ulusal kimlik kavramının sürekli bir değer teşkil ettiğini, ulusal kimliğin değişikliği mümkün olan anayasal kimlik ile bağlantı içinde olması gerekmediğini göstermektedir. Bu nedenle Federal Anayasa Mahkemesi'nin ilk bakışta hareket noktası olarak kabul ettiği ulusal kimliği anayasanın değiştirilmesi mümkün olmayan çekirdek (temel) hükümleri ile sınırlı tutma yaklaşımı doğru gözükmektedir. Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin Lizbon Anlaşması'na ilişkin kararında olduğu gibi Anayasa'nın 79.madde, 3.fikrasında yer alan GG'in sert çekirdek teşkil eden hükümlerinin anayasanın tüm teminatları için genişletilmesi anayasa mahkemesinin denetim yetkisinin önemli ölçüde genişlemesine yol açma olasılığı bulunmaktadır.

b. Ulusal Kimliği Belirleme Yetkisi

Ulusal kimliğin içeriği bu içeriğin kimin tarafından belirlendiğine bağlıdır. Ulusal kimliğin içeriği münhasıran üye devletler tarafından mı, Avrupa kurumlarının katılımı ile üye devletler tarafından mı belirlenmektedir? Bu çerçevede şüphe götürmez bir şekilde üye devletler ulusal kimliğin belirlenmesinde belirleyici rol üstlenmiştir. AB Anlaşması'nın 4.madde, 2.fikrası bu bağlamda AB için üye devletlerin anayasal ve siyasi yapıları ile sıkı ilişki içinde olan ulusal kimliklerine saygı gösterme mükellefiyeti getirmiştir. Bu mükellefiyet AB Anlaşması'nın 4.madde, 2.fikrasında açık şekilde bölgesel ve yerel muhtar yönetimler için de kabul edilmiştir. Bununla beraber ulusal kimliğin istenildiği gibi genişletmesi yetkisinin münhasıran üye devletlere ait olup olmadığı konusunun açıklığa kavuşması gerekmektedir. Ulusal kimlik kavramına primer hukukta yer verilmesi kavramın AB Hukuku boyutunun olduğunu göstermektedir. Bunun dışında ulusal kimliği belirlemek ve genişletmek için üye devletlerin farklı modeller geliştirme riskine karşı bu bağlamda asgari uyumluluğu sağlayan kriterler belirlenmesi kaçınılmazdır. Bu ortak kriterler hangi ulusal özelliklerin temel siyasi ve anayasal yapıya ait olduğunu ve ulusal kimliğin parçası olduğunu ortaya koyacaktır.¹⁸ Ulusal mahkemelerin ulusal kimliğin içeriğini ve sınırlarını belirleme konusunda kimi davalarda ortaya koydukları tutum AB Adalet Divanı'nın bu bağlamda denetim yetkisi kullanma olanağını ortadan kaldırmamaktadır. Ulusal

¹⁸ Kanun sözcüsü Maduro'nun nihai talebinde dile getirdiği görüşü için bkz.: 29.09.2005 tarihli karar (Rs. C-53/04 ve Rs. C-180/04, ECLI:EU:C:2005:569, Rn.40

yargıcın AB Hukuku üzerinde etki gösteren ulusal düzenlemelerle karşı karşıya kaldığı durumlarda AB anlaşmasının 4.madde, 2.fıkrası sıklıkla önkarar başvuru prosedürüne yol açmaktadır.

c. AB Adalet Divanı İçtihatlarında Ulusal Kimlik Konusu

AB Adalet Divanı içtihatlarına bakıldığı zaman Divan'ın üye devletlerin ulusal kimliğe istinat etmeleri durumunda Birlik Hukuku muvacehesinde objektif olmayan ulusal özellikler söz konusu olmadığı nispette anlayışlı bir tutum içinde olduğu görülmektedir. Divan, örneğin ulusal kimlik özelliği olarak (her üye devlet tarafından paylaşılmasa da) insan onurunun korunmasına ilişkin ulusal önlemlerin primer hukukta yer alan klâsik temel özgürlüklere ters düşmediğini karara bağlamıştır.¹⁹ Divan aynı şekilde Almanya'da ve Avusturya'da I. Dünya Savaşı'ndan sonra kazanılan asalet unvanlarının geri alınmasını, ismin korunması Birlik yurttaşlarının temel özgürlük hakkının ayrılmaz bir parçası olsa da Birlik Hukuku'na uygun bulmuştur.²⁰

Brexit öncesi İngiltere tarafından sıklıkla vurgulanan anayasal gelenekler AB Adalet Divanı tarafından (örneğin, Cebelitarık halkının AB yurttaşı olmamasına rağmen İngiltere ile özel ilişkisine istinaden Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılması ve kısmi statülü istihdam edilen yargıçların geçerli sosyal güvenlik sistemi içinde kabul edilmesi) dikkate alınmıştır.²¹ Bunun dışında ulusal kimliğin ulusal hukukta sadece anayasada değil, normal şartlarda diğer hukuk kurallarında da düzenlenebileceğinin gözardı edilmemesi gerekmektedir. AB Adalet Divanı bağışlamaya ilişkin veya kişi isimlerinin değiştirilmesine ilişkin kurallar bağlamında da ulusal kimliği kabul etmiştir.²² Bütün bu örnekler Lüksemburg Divanı'nın ulusal kimliğe istinat eden üye devlet gerekçelerini ciddiye aldığını ve onlar tarafından ileri sürülen pozisyonların onlar için önemli temel prensipler ve değerler olduğu nispette kabul ettiğini göstermektedir. Üye devletler tercihlerini ikna edici şekilde gerekçelendirdikleri takdirde ulusal kimliklerine istinat etme ve temel özgürlüklere ilişkin sınırlama yapma,

¹⁹ EuGH, Rs. C-36/02 (Omega), Rn.37

²⁰ EuGH, Rs. C-208/09 (Ilonka Sayn-Wittgenstein), ECLI:EU:C:2010:806, Slg.2010, I-3693, Rn.29 vd.)

²¹ EuGH, Rs. C-145/04 (Spanien/Vereinigtes Königreich), ECLI:EU:C:2006:543, Slg.2006, I-07917, Rn.79 vd. EuGH, Rs. C-393/10 (Dermod Patrick O'Brien), ECLI:EU:2012:110, Rn.49 vd.

²² EuGH, Rs. C-213/07 (Michaniki AE), ECLI:EU:C:2008:731, Slg.2008, I-09999, Rn.55 vd. EuGH, Rs. C-391/09 (Malgozata Runevic - Vardyn), ECLI:EU:C:2011:291, Slg.2011, I-03787, Rn.86 vd.

hatta Divanı üye devletlerin anayasa tarihlerini araştırılmasına sevk etme olanağına sahiptir (asalet unvanlarının geri alınmasını Divan Almanya için Weimar anayasası, Avusturya için 1919 tarihli kanun ışığında değerlendirmiştir).

4. *Ultra-vires* Doktrini

Birlik Hukuku'nun önceliği bakımından *ultra-vires* doktrini de önemli bir sorun teşkil etmektedir. Federal Alman Anayasa Mahkemesi Maastricht Anlaşması'na ilişkin kararında bu soruyu oluşturmuş ve daha sonra geliştirmiştir.²³ Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin uygulanma durumunda olan Birlik sekonder hukukunun *ultra-vires* tasarruf teşkil edip etmediğini her bir somut durum için denetleme hakkını saklı tuttuğu görülmektedir. Federal Alman Anayasa Mahkemesi kararlarında bu denetim yetkisini Birliğin sınırlı münferit yetki prensibine istinat ettirmiş ve Birliğin üye devletlerin açık olarak ve anayasalarında öngörülen sınırları dikkate alarak devrettikleri yetkilerle sınırlı olarak yetki kullanabileceğini kabul etmiştir. Birlik tarafından kullanılan yetkilerin anayasada öngörülen sınırlamalar ışığında devredilip edilmediğini denetleme yetkisi de anayasa mahkemesine aittir. Anayasa mahkemesi bu denetim sonucu Birlik Hukuku'nun uygulama dışı kalmasını karara bağlama yetkisine sahiptir.²⁴ Federal Alman Anayasa Mahkemesi *ultra-vires* tehdidini sürekli olarak gündemde tutmakla beraber uzun süre bu yetkisini kullanmamıştır.²⁵ Bu durum ilk kez 05.05.2020 tarihli ikinci senato kararıyla söz konusu olmuştur.²⁶

IV. FEDERAL ALMAN ANAYASA MAHKEMESİ İKİNCİ SENATOSUNUN 05.05.2020 TARİHLİ KARARI

Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin bu kararına Avrupa Merkez Bankası tarafından hazırlanan ve yürütülen "Public Sector Asset Purchase Programme" (PSPP) ve "Corporate Sector Purchase Programme" (CSPP) karşı yapılan anayasa şikâyetleri yol açmıştır. Anayasa şikâyetçileri Avrupa Merkez Bankası kararlarının *ultra-vires* tasarruf teşkil ettiğini, bu tasarruflarla üye devletlerin mali olarak finanse edilmesi yasağının ve sınırlı

²³ BVerfGE 89,155,188 vd.

²⁴ BVerfGE 126,286,306 – Honeywell

²⁵ BVerfGE 126,286,302 vd. – Maastricht; 134,366,382 vd. – OMT-Beschluss; 142,123,158 vd.; OMT-Programm; Urteil vom 30 Juli 2019, 2BvR 1685/14 und 2BvR 2631/14, Rn.140 vd.

²⁶ 2BvR 859/15, 2BvR 1651/15, 2BvR 2006/15 ve 2BvR 980/16

yetki prensibinin ihlâl edildiğini iddia etmiştir.²⁷ Federal Alman Anayasa Mahkemesi anayasa şikâyetçilerinin *ultra-vires* yetki itirazlarını Avrupa Merkez Bankası Konsey kararlarının ölçülülük prensibine uygunluk bakımından denetlenmediği gerekçesine istinaden kabul etmiş ve anayasa şikâyetçilerinin GG'in 38.madde, 1.fıkra, 1.cümlesinden doğan haklarının GG'in 20.md., 1.fık. ve 2 ve 79.md., 3.fık. ile bağlantılı olarak Federal Hükümet ve Federal Meclis tarafından ihlâl edildiğini karara bağlamıştır.²⁸ Karar özellikle anayasa mahkemesinin eski üyeleri tarafından desteklenmiştir.²⁹

A. Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin Gerekçesi

Ultra-vires bir tasarruftan söz edebilmek için Birlik organlarının kendilerine verilen yetkileri nitelikli olarak aşmaları gerekmektedir. Bu iddia açık ve kurumsal önemli yetki aşımı durumlarında kabul edilmektedir. Bu durum tartışmalı AB tasarrufunun *ultra-vires* bir tasarruf olup olmadığının ortaya konulması için zorunlu olarak AB Adalet Divanı'na önkarar başvurusu yapılmasını gerektirmektedir.

B. Avrupa Merkez Bankası'na ve AB Adalet Divanı'na Yönelik Eleştiriler

Federal Alman Anayasa Mahkemesi ilk adım olarak Avrupa Merkez Bankası'nın tartışmalı kararları ile iştigal etmiş, ikinci adım olarak bu kararların anayasa şikâyetçilerinin GG'in 38.madde, 1.fıkra, 1.cümlesinde düzenlenen haklarının GG 20.md., 1.fık. ve 2.fık. ve 79.md., 3.fık. ile bağlantılı olarak Federal Hükümet ve Federal Meclis tarafından ihlâl edildiğinin tespitine ilişkin çalışma yapmıştır. Federal Hükümetin ve Federal Meclisin Avrupa Merkez Bankası'nın GG'in ölçülülük prensibine aykırı kararlarının düzeltilmesi için gereken girişimi ihmal etmesi söz konusu hak ihlâline yol açmıştır. Avrupa Merkez Bankası'nın kararlarının AB'nin Çalışma Usulü Hakkındaki Anlaşma'nın 119. ve 127.madde vd. ve

²⁷ AB'nin Çalışma Usulü Hakkındaki Anlaşma'nın md.123, 1.fıkrası.

²⁸ AB Adalet Divanı ve ulusal mahkemeler arasında doğan bu tür uyuşmazlıkların iki mahkeme arasındaki kooperasyon (*işbirliği*) ilişkisine zarar verebileceğini temsil eden görüş için bkz.: Martin Nettesheim, Das PSPP-Urteil des BVerfG- ein Angriff auf die EU?, NJW 2020, s.1631 vd; Franz Mayer, Es ist eine offene Kriegserklärung, Süddeutsche Zeitung vom 7.Mai 2020; Marc van der Woude, Einzigartig und zerbrechlich, FAZ vom 8 Juni 2020.

²⁹ Kirchof, Paul: Chance für Europa, FAZ vom 20 Mai 2020; Dieter Grimm, Jetzt war es soweit, FAZ vom 18 Mai 2020; Udo Di Fabio, Europas Verfassungskrise, FAZ vom 8 Juni 2020.

Avrupa Merkez Bankası tüzüğü'nün 17.maddesinde Avrupa Merkez Bankası'na verilen kurumsal yetkileri açık olarak önemli ölçüde aşması nedeniyle nitelikli bir yetki aşımı bulunmaktadır.³⁰ Birlik organları bakımından da bağlayıcı olan ölçülülük prensibi Divan'ın önkararında yeterli şekilde dikkate alınmamıştır. Böyle bir durumda yetkiye uygun hareket edilip edilmediğini denetleme görevi Federal Alman Anayasa Mahkemesi'ne düşmektedir. İkinci Senato tarafından Divan'ın önkararı üzerine verilen kararda Avrupa Merkez Bankası'nın program oluşturma ve yürütme yetkisi bağlamında ölçülülük prensibinin kapsamının ve öneminin dikkate alınmadığı, bu nedenle de AB Anlaşması'nın 9.madde, 1.fıkra, 2.cümlesinde Divan'a verilen yetkinin aşıldığı; üye devletler aleyhine yetki kaymasına yol açan Divan önkararının bu nedenlerle kendisinin *ultra-vires* tasarruf teşkil ettiği, bu gerekçeler ile Divan'ın önkararının bağlayıcı etkisinin olmadığı hükme bağlanmıştır.

C. Federal Alman Anayasa Mahkemesi İkinci Senatosu'nun Kararının Ulusal Organlar Bakımından Bağlayıcılığı

Kararda PSPP'nin *ultra-vires* bir tasarruf olarak görülmesi nedeniyle Federal Hükümetin ve Federal Meclisin İkinci Senato'nun kararını yerine getirme mükellefiyeti, dolayısı ile Avrupa Merkez Bankası'nın AB'nin Çalışma Usulü Hakkındaki Anlaşma'ya uygun tasarrufunu temin etme, ölçülülük prensibinin tam olarak uygulanmasını sağlama mükellefiyeti kabul edilmiştir.³¹

D. Federal Alman Anayasa Mahkemesi Kararının AB Hukuku'nun Önceliğine Etkisi

Birlik Hukuku'nun önceliği bakımından Federal Alman Anayasa Mahkemesi kararı geri bir adım oluşturmaktadır.³² Problem aslında *ultra-vires* doktrinin uygulanması bağlamında ortaya çıkmıştır. *Ultra-vires* doktrin AB tasarruflarının denetiminin zorunlu olarak AB Adalet Divanı tarafından değil, ulusal mahkemeler tarafından yapılmasını, dolayısı ile bu denetimin AB Hukuku'nu esas alan mütecanis kriterlere göre değil, ulusal hukuk tarafından belirlenen farklı kriterlere göre yapılmasına yol açmaktadır. Bu koşullar altında nasıl bir rasyonel *ultra-vires* denetim yapılması mümkün olacaktır?

³⁰ BVerfGE, Rn.116 ve 164 vd.

³¹ BVerfGE, Rn.232.

³² Calliess, Christian: 900 vd.

Ultra-vires denetiminde ulusal bakış açısı kaçınılmaz olarak Birlik Hukuku'nun parçalanmasına yol açma potansiyeline sahiptir. *Ultra-vires* tasarruf AB Divanı tarafından iptal edilinceye kadar AB seviyesinde hukuki etkinliğini kaybetmemektedir. İç hukukta ise *ultra-vires* tasarruf uygulanmamakla birlikte ilgili anayasa mahkemesi bir adım atıncaya kadar varlığını korumaya devam etmektedir. Buna karşılık diğer üye devletlerde *ultra-vires* tasarruf bağlayıcılığını ve etkinliğini muhafaza etmektedir. AB bakış açısıyla böyle bir parçalanmanın gözardı edilmesinin mümkün olmaması nedeni ile AB Komisyonu'nun *ultra-vires* denetim gerçekleştiren ve AB tasarrufunun *ultra-vires* olduğu sonucuna varan anayasa mahkemesi kararı nedeni ile üye devlet aleyhine ihlâl davası açma olasılığı yüksektir.³³ AB Hukuku'nun yerel yahut bölgesel uygulanabilirliği AB Hukuku'nun tabiatı ile bağdaşmaz. Öncelik özelliği ile donatılmış AB Hukukunun tüm AB üyelerinde mütecanis ve istisnasız tam olarak uygulanması gerekmektedir. Bunun ötesinde anayasa mahkemesinin *ultra-vires* denetimi AB Anlaşması'nın ihlâlüne yol açabilir. AB Hukuku'nun geçerlilik denetim yetkisi AB Anlaşması'na göre münhasıran AB Adalet Divanı'na aittir. AB Adalet Divanı Birlik tasarruflarının geçerlilik denetimini AB'nin Çalışma Usulü Hakkındaki Anlaşma'nın 267.maddesinde öngörülen önkarar prosedürü muvacehesinde yerine getirmektedir. AB Adalet Divanı Foto-Frost davasında verdiği karara göre tüm ulusal mahkemeler ilk derece yahut nihai mahkemeler arasında ayırım yapılmaksızın Birlik tasarruflarına ilişkin geçerlilik sorunlarını AB Adalet Divanı'na arz etmekle mükelleftir³⁴ AB hukuk tasarruflarının geçerlilik denetimi yetkisi AB Adalet Divanı yerine ulusal anayasalar ışığında ulusal mahkemeler tarafından kullanıldığı takdirde AB'nin Çalışma Usulü Hakkındaki Anlaşma'nın 267.maddesinde ulusal mahkemeler için öngörülen AB Adalet Divanı'na başvuru yükümlülüğü ihlâl edilmiş olur.

SONUÇ

AB Hukuku'nun ulusal hukuka nazaran önceliği prensip olarak tereddüt yaratmamakla birlikte, kimi hususlarda AB Hukuku'nun koşulsuz önceliği sorun yaratmaktadır. Üye devletler Lizbon Anlaşması bağlamında oybirliği

³³ Callies, Christian: bknz.: FAZ vom 18.05.2020; Hering, Laura: Zwischen Dialog und Kontrolle: Das Vertragsverletzungsverfahren zur verschärften Durchsetzung von Vorlagepflichtverletzungen letztinstanzlicher Gerichte – Anmerkung zu EuGH, Urt. v. 4.10.2018, Rs. C-416/17 (Kommission/Frankreich, Précompte mobilier), EuR 2020 (Vol.55), Heft 1, s.112 -131

³⁴ EuGH, Rs. C-314/85 (Foto-Frost), ECLI:EU:C:1987:452, Rn. 15vd.; EuGH, Rs. C-461/03 (Gaston Schul), ECLI:EU:C:2005:742, Rn. 17vd.

ile Anlaşmaya ek 17 Nolu Bildiri ile Birlik Hukuku'nun önceliğini teyit etmişlerdir; Birlik Hukuku'nun ulusal hukukta geçerliliği ve mutlak önceliği bağlamında ortak değer olarak temel haklar anayasalar muvacehesinde AB Hukuku'nun önceliğinin meşruiyet dayanağını oluşturmasına karşılık, ulusal kimliğe esas kabul edilen normlar AB Hukuku'nun anayasa mahkemeleri tarafından *ultra-vires* denetimine yol açmaktadır.

Birlik Hukuku'nun kimi üye devletlerle sınırlı olarak değil, tüm üye devletlerin ulusal hukukuna nazaran öncelikli olması gerekmektedir. Aksi takdirde Birlik Hukuku'nun parçalanması durumu ortaya çıkar. Özellikle *ultra-vires* denetimde böyle bir risk ortaya çıkmaktadır. Birlik tasarruflarının geçerliliğinin ulusal mahkemeler tarafından ulusal ölçüler esas alınarak değil, AB anlaşmaları dayanağında münhasıran AB Divanı tarafından denetlenmesi gerekmektedir.

AB'nin Çalışma Usulü Hakkındaki Anlaşma'nın 344.maddesine göre üye devletlerin anlaşmaların yorum ve uygulanması nedeniyle doğan uyuşmazlıklarını, anlaşmada öngörülenler dışında bir yöntemle çözmeleri mümkün değildir. Anlaşma değişikliği olmadığı sürece tüm AB üyesi devletlerin organlarının, mahkemelerinin primer (*birincil*) hukuktaki bu koşulsuz, açık düzenlemeye uyma yükümlülüğü bulunmaktadır.

KISALTMALAR:

Art.	Artikel (madde)
Aufl.	Auflage (bası)
BVerfGE	Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichtes (<i>Alman Anayasa Mahkemesi kararları</i>)
BvR	Alman Anayasa Mahkemesi nezdinde açılan anayasa şikâyeti davaları için kullanılan kayıt işareti
CSPP	Corporate Sector Purchase Programme (<i>Kurumsal Sektör Satın Alma Programı</i>)
ECLI	European Court Law Identifier (<i>Avrupa Dava Hukuku Tanımlayıcısı</i>)
EZB	Europäische Zentralbank
EuGH	Europäische Gerichtshof
Hrsg.	Editör
JUR 260	Alman Patent Hukuku kodlaması
PSPP	Public Sector Asset Purchase Programme (<i>Kamu Sektörü Varlık Satın Alma Programı</i>)
Rn	Randnummer

KAYNAKÇA

- Callies, Christian:** Chance für Europa nach dem EZB Urteil, FAZ vom 18 Mai 2020.
- Di Fabio, Udo:** Europas Verfassungskrise nach EZB Urteil, FAZ vom 8 Juni 2020.
- Grabenwarter, Christopf:** bknz.: von Bogdandy/Bast (Hrsg.), Europäisches Verfassungsrecht. Theoretische und dogmatische Grundlagen, 2.Aufl., 2009, s.128 vd.
- Grimm, Dieter:** Jetzt war es soweit, EZB Urteil und die Folgen, FAZ vom 18 Mai 2020.
- König, Doris:** Die Übertragung von Hoheitsrechten im Rahmen des europäischen Integrationsprozesses. Anwendungsbereich und Schranken des Art.23 des Grundgesetzes, 2000.
- Mayer, Franz:** Es ist eine offene Kriegserklärung, Kommentar über das Karlsruher Urteil zur Europäischen Zentralbank, Süddeutsche Zeitung vom 7.Mai 2020.
- Hager, Günter:** Rechtsmethoden in Europa, 2009, s.263 vd.; Clemens Höpfner, Die systemkonforme Auslegung. Zur Auflösung einfachgesetzlicher, verfassungsrechtlicher und europarechtliche Widersprüche im Recht, 2008, s.218 vd.
- Iliopoulos-Strangas, Julia:** Das Verhältnis von nationalem Recht und Europarecht im Wandel der Zeit: Der Vorrang des Unionsrechts aus griechischer Perspektive, bknz.: Schwarze (Hrsg.), Das Verhältnis von nationalem Recht und Europarecht im Wandel der Zeit, Bd.1, 2012, s.225, 233 vd.
- Hering, Laura:** Zwischen Dialog und Kontrolle: Das Vertragsverletzungsverfahren zur verschärften Durchsetzung von Vorlagepflichtverletzungen letztinstanzlicher Gerichte – Anmerkung zu EuGH, Urt. v. 4.10.2018, Rs. C-416/17 (Kommission/Frankreich, Précompte mobilier), EuR 2020 (Vol.55), Heft 1, s.112 -131.
- Kirchhof, Paul:** Chance für Europa nach dem EZB Urteil, FAZ vom 20 Mai 2020.
- Mannefeld, Lisa Karen:** Verfassungsrechtliche Vorgaben für die europäische Integration, Rechtsprechung des deutschen und des italienischen Verfassungsgerichts, 2017, s.4 vd.
- Nettesheim, Martin:** DasPSPP-Urteil des BVerfG- ein Angriff auf die EU?, NJW 2020, s.1631 vd.
- Skouris, Vassilios:** Aspekte des Grundrechtsschutzes in der Europäischen Union nach Lissabon, bknz.: Leutheusser-Schnarrenberger (Hrsg.), vom

Recht auf Menschenwürde. 60 Jahre Menschenrechtskonvention, 2013, s.83, 90 vd.

van der Woude, Marc: Einzigartig und zerbrechlich, Kommentar über das Karlsruher Urteil zur Europäischen Zentralbank, FAZ vom 8 Juni 2020.

von Bogdandy, Armin/Schill, Stephan: Die Achtung der nationalen Identität unter dem reformierten Unionsvertrag. Zur unionsrechtlichen nationalen Verfassungsrechts und zur Überwindung des absoluten Vorrang, ZaöRV 2010, s.701 vd.